

IL-KARTA TAD-DRITTIJJET FUNDAMENTALI TAL-UE

f'Malta

[A]wtoritajiet nazzjonali
(awtoritajiet ġudizzjarji,
korpi tal-infurzar tal-ligi
u amministrazzjonijiet) **huma**
atturi ewlenin fl-għoti ta' effett
konkret lid-drittijiet u l-libertajiet
stabbiliti fil-Karta”.

Il-Parlament Ewropew (2015),
Riżoluzzjoni dwar il-qagħda tad-drittijiet
fundamentali fl-Unjoni Ewropea (2013-
2014) 2014/2254(INI), Strasburgu,
8 ta' Settembru 2015, premessa P.

Il-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea hija l-karta tal-UE tad-drittijiet umani. Fih 50 artikolu bi drittijiet u bi prinċipji sostantivi, segwiti minn erba' artikoli b'dispożizzjonijiet ġenerali. L-Istati Membri għandhom id-dmir li jirrispettaw id-drittijiet u li josservaw il-prinċipji tal-Karta kull meta dawn ikunu qed jaġixxu fil-kamp ta' applikazzjoni tal-liġi vinkolanti tal-UE. Fejn id-dispożizzjonijiet tal-Karta huma preċiżi biżżejjed u mingħajr kundizzjonijiet, dawn jista' jkollhom effett dirett fil-livell nazzjonali – pereżempju f'awli nazzjonali. Id-dispożizzjonijiet tal-Karta li huma "prinċipji" jistgħu jiġu invokati biss quddiem qorti jekk tiġi implimentata minn atti legiżlattivi jew eżekuttivi.

L-Istati Membri għandhom dmir espliċitu li jippromwovu l-applikazzjoni tal-Karta. Din il-folja tal-pajjiż tappoġġa dak l-isforz billi tagħti eżempji tal-użu tal-Karta u tenfasizza kif din iżżid il-valur.

Il-Karta tal-UE bħala obbligu: meta huma meħtieġa li japplikawha l-awtoritajiet Maltin?

- ★ Minhabba li l-liġi tal-UE hija implimentata b'mod predominanti fil-livell nazzjonali, l-imħallfin nazzjonali, il-membri parlamentari, l-uffiċjali tal-gvern u l-prattikanti legali huma "Aġenti tal-Karta" ewlenin li fuqhom tiddependi s-sistema tal-UE.
- ★ Il-karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE tindirizza primarjament l-UE nnifisha. Jorbot lill-Istati Membri tal-UE "biss meta jkunu qed jimplimentaw il-liġi tal-Unjoni" (l-Artikolu 51 tal-Karta). Madankollu, parti sinifikanti tal-liġi nazzjonali – u t-tfassil tal-politika, hija influwenzata jew influwenzata b'mod indirett mil-liġi tal-UE. Kull meta fajl legiżlattiv, każ ġudizzjarju jew sitwazzjoni fattwali jaqgħu fil-kamp ta' applikazzjoni tal-liġi vinkolanti tal-UE, tapplika l-Karta tal-UE u tista' tintuża minn u tiġi invokata quddiem l-awtoritajiet nazzjonali.
- ★ Mhuwiex dejjem faċli li jitfasslu l-fruntieri mill-kamp ta' applikazzjoni tal-Karta. Il-kwistjoni ta' jekk il-Karta tapplikax hija ċentrali għall-implimentazzjoni xierqa tal-liġi tal-UE. Il-Manwal tal-FRA dwar l-*Applikazzjoni tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea fil-liġi u t-tfassil tal-politika fil-livell nazzjonali* jipprovdi xi gwida dwar din il-kwistjoni.

Kif inhi użata l-Karta f'Malta?

L-Istati Membri kollha tal-UE japplikaw il-Karta tal-UE – iżda mhux dejjem bil-potenzjal kollu tagħha. Xi kultant, il-Karta ssir referenza għaliha fil-kuntest ta' leġislazzjoni futura jew dibattiti f'parlamenti. L-awtoritajiet nazzjonali u l-qrati wkoll xi drabi jirreferu għall-Karta fid-deċiżjonijiet u fis-sentenzi tagħhom. Eżempji minn Malta jinkludu:

★ **Leġislazzjoni nazzjonali: referenza ġenerali għall-Karta**

Fir-raġunament tagħha, att tal-2014 (**l-Att 18 tal-2013, l-Att dwar il-Kostituzzjoni ta' Malta (Emenda)**) biex jemenda l-kostituzzjoni msemmija fil-Karta, li jiddikjara li l-emenda "għib il-protezzjoni kontra d-diskriminazzjoni fil-kostituzzjoni f'konformità mal-protezzjoni li tinsab fil-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u l-Libertajiet Fundamentali u fil-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea, u tagħmel tali protezzjoni ġustizzjabbli, biex b'hekk tagħti s-setgħa lill-vittmi jfittxu rimedju".

★ **Qrati Nazzjonali: id-dritt għall-integrità tal-persuna (l-Artikolu 3)**

F'deċiżjoni tal-qorti ċivili tal-2015 (**Nru 33/2014**) il-qorti eskudiet b'mod esplicitu l-applikabilità tal-Karta, iżda semmiet li l-qrati inferjuri użaw l-Artikolu 3 tal-Karta – id-dritt għall-integrità tal-persuna, li ma għandhiex dispożizzjoni korrispondenti fil-kostituzzjoni Maltija – li tapprova l-possibilità li titlob danni morali. Il-Qorti sostniet li jkun mixtieq u aktar Prattiku li jiġu inkorporati rimedji għal danni morali fil-ligi ordinarja sabiex il-qrati inferjuri jkunu jistgħu jużaw normi nazzjonali biex jagħtu kumpens xieraq.

★ **Każistika nazzjonali: il-kamp ta' applikazzjoni tal-Karta tal-UE**

Fl-2017, każ (**Każ 52/2016/LSO**) miġjuba quddiem qorti ċivili kienet tikkoncerna r-rekwiżit għan-nisa, iżda mhux għall-irġiel, li jinkludu l-istat ċivili tagħhom meta, pereżempju, jirreġistraw kuntratt ta' bejgħ mar-Registru Pubbliku. Għalkemm il-qorti amministrattiva sabet li r-rekwiżit kiser il-kostituzzjoni u l-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, hija enfasizzat li l-kwistjoni inkwistjoni ma kinitx taqa' fil-kamp ta' applikazzjoni tal-ligi tal-UE.

Il-kostituzzjoni Maltija

Il-Kostituzzjoni ta' Malta

- ★ Kienet adottata fl-1964.
- ★ Din fiha 10 kapitoli u 124 artikolu.
- ★ Tiggarantixxi l-protezzjoni tad-drittijiet ċivili u politiċi fundamentali fil-Kapitolu IV, intitolat *Drittijiet Fundamentali u l-Libertajiet tal-Individwu*, fl-Artikoli 32-45. Emendi riċenti għall-Artikolu 32 u 45 ziedu l-orjentazzjoni sesswali u l-identità tal-ġeneru mal-klawżoli ta' nondiskriminazzjoni. Id-drittijiet fil-Kapitolu IV huma ġustizzjabbli quddiem il-qrati nazzjonali. Il-Kapitolu II, intitolat *Id-Dikjarazzjoni tal-Principji*, jipprevedi l-protezzjoni tad-drittijiet soċjali, ekonomiċi u kulturali fl-Artikoli 7-21. Għalkemm dawn mhumiex infurzabbli fil-qorti, dawn huma definiti bħala "fundamentali għall-governanza tal-pajjiż".

Il-kostituzzjoni, il-Karta tal-UE u l-KEDB

- ★ Il-karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE, bħalma hija l-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, mhijiex imsemmija b'mod esplicitu fil-kostituzzjoni.
- ★ Madankollu, hemm referenza għall-obbligi assunti minn Malta permezz tat-trattat ta' adeżjoni mal-Unjoni Ewropea, fl-Artikolu 65.

Il-valur miżjud tal-Karta

Il-karta hija dokument legalment vinkolanti. Din tinkludi drittijiet civili u politiċi kif ukoll drittijiet ekonomiċi, soċjali u kulturali. Barra minn hekk, hija tibbenefika mis-saħħa tal-ligi tal-UE, li ħafna drabi jkollha effett dirett u, fil-prinċipju u għall-kuntrarju tal-ligi internazzjonali, trid tingħata supremazija fuq il-ligi nazzjonali. Madankollu, f'ħafna kuntesti jista' ma jkunx possibbli li l-Karta tiġi invokata direttament – pereżempju, minħabba li d-dispożizzjoni rispettiva tal-Karta hija prinċipju u mhux dritt u ma gietx implimentata b'att legiżlattiv jew eżekuttiv; jew inkella mhijiex direttament applikabbli; jew ma tapplikax minħabba li l-każ disponibbli jaqa' barra mill-ambitu tal-ligi tal-UE. Fi kwalunkwe każ, il-Karta żżid il-viżibbiltà tad-drittijiet. Huwa jispeċifika b'mod esplicitu d-drittijiet u l-prinċipji li ta' spiss ma jkunux stabbiliti b'mod esplicitu f'dokumenti internazzjonali oħra dwar id-drittijiet tal-bniedem, bħall-KEDB (kif jidher fil-Grafika 1). B'differenza mill-Karta Soċjali Ewropea tal-Kunsill tal-Ewropa, il-Karta tal-UE ma toffrix il-possibbiltà li tintrabat biss minn dispożizzjonijiet magħżula; l-Istati Membru huma marbuta bid-dispożizzjonijiet kollha tagħha.

Fid-dawl tad-drittijiet li huma koperti b'mod esplicitu mill-Karta, dan jista' jgħin biex tiżied il-viżibbiltà tad-drittijiet fil-livell nazzjonali. Barra minn

Figura 1: Xi drittijiet huma koperti? It-tqabbil tal-Karta u l-KEDB

L-artikoli tal-Karta u t-test tal-KEDB; differenzi u ekwivalenzi fil-kopertura

Art.1-5 Dinjità

- 1 Id-dinjità umana
- 2 Il-ħajja
- 3 L-integrità tal-persuna
- 4 Tortura; trattament inuman u degradanti
- 5 Skjavitù u xogħol furzat

Art.6-19 Libertajiet

- 6 Libertà u sigurtà
- 7 Il-ħajja privata u tal-familja
- 8 Data personali
- 9 Żwieġ u fformar ta' familja
- 10 Hsieb ta' kuxjenza u religjon
- 11 Espressjoni u informazzjoni
- 12 Assemblea u assocjazzjoni
- 13 Arti u xjenzi
- 14 Edukazzjoni
- 15 Aghżel okkupazzjoni u involvi ruhek f'xogħol
- 16 Tmexxija ta' negozju
- 17 Proprietà
- 18 Ażil
- 19 Tneħħija, espulzjoni jew estradizzjoni

Art.20-26 Ugwaljanza

- 20 L-ugwaljanza f'għajnejn il-ligi
- 21 In-nondiskriminazzjoni
- 22 Id-diversità kulturali, religjuża u lingwistika
- 23 Ugwaljanza: l-irġiel u n-nisa
- 24 Il-wild
- 25 Anzjani
- 26 L-integrazzjoni tal-persuni b'dizabilità

Art.27-38 Solidarjetà

- 27 Id-dritt tal-haddiema għall-informazzjoni u l-konsultazzjoni
- 28 Negożjar u azzjoni kollettiva
- 29 Access għal servizzi ta' kollokament
- 30 Tkeċċija ingusta
- 31 Kondizzjonijiet tax-xogħol ġusti u xierqa
- 32 Projbizzjoni ta' thaddim tat-tfal; protezzjoni fuq ix-xogħol
- 33 Il-ħajja tal-familja u professjonali
- 34 Is-sigurtà soċjali u l-assistenza
- 35 Il-kura tas-saħħa
- 36 Access għal servizzi ta' interess ekonomiku
- 37 Harsien ambjentali
- 38 Il-protezzjoni tal-konsumaturi

Art.39-46 Drittijiet tač-Ċittadini

- 39 Tivvota u toħroġ bħala kandidat għall-PE
- 40 Votazzjoni u kandidat fl-elezzjonijiet municipali
- 41 Amminstrazzjoni tajba
- 42 Access għal dokumenti
- 43 L-Ombudsman Ewropew
- 44 Petizzjoni (PE)
- 45 Moviment u residenza
- 46 Protezzjoni diplomatika u konsulari

Art.47-50 Ġustizzja

- 47 Rimedju effettiv u proċess ġust
- 48 Preżunzjoni tal-innoċenza; id-dritt tad-difiża
- 49 Il-legalità u l-proporzjonalità tar-reati u l-pieni
- 50 Ne bis in idem

- Nru tal-KEDB ekwivalenti
- Aktar estensivi mill-KEDB
- Protezzjoni ekwivalenti għall-KEDB
- Speċifika għall-kuntest tal-UE

Nota: Iċ-ċifra hija bbażata fuq l-Ispjegazzjonijiet dwar il-Karta u fuq tqabbil testwali taż-żewġ dokumenti sabiex jintwera kif il-Karta żżid il-viżibbiltà tal-intitolamenti (uħud mid-drittijiet li ma jinstabux b'mod esplicitu fil-KEDB huma koperti mill-każistika, li madankollu hija inqas viżibbli għal nonespert).

Sors: FRA, 2018

hekk, il-qradi nazzjonali xi kultant jużaw il-Karta biex jinterpretaw jew jiżviluppaw aktar il-liġi nazzjonali, anki barra mill-kamp ta' applikazzjoni tal-liġi tal-UE.

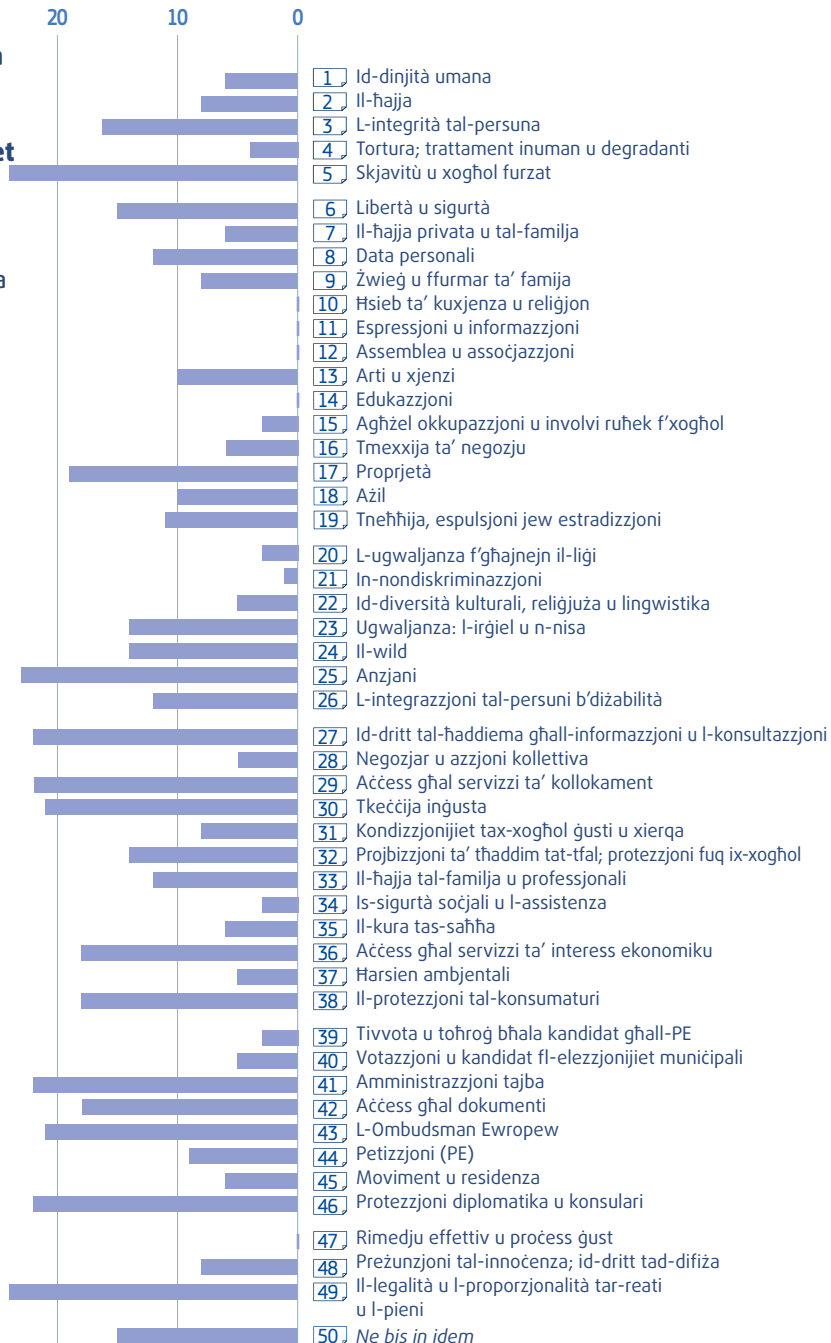
Meta wieħed iqabbel il-Karta mal-kostituzzjonijiet tal-Istati Membri tal-UE, isir evidenti li t-test tal-Karta ta' spiss ikun aktar esplicitu dwar ċerti drittijiet. Pereżempju, f'Malta, diversi drittijiet tal-Karta jidhru li mhumiex riflessi bis-siġħ fil-liġi kostituzzjonali nazzjonali — pereżempju, id-dinjità tal-bniedem (l-Artikolu 1), id-dritt għall-integrità tal-persuna (l-Artikolu 3), id-drittijiet tat-tfal (l-Artikolu 24), il-

kura tas-saħħa (l-Artikolu 25), l-aċċess għal servizzi ta' interess ekonomiku generali (l-Artikolu 36), il-protezzjoni ambjentali (l-Artikolu 37), il-protezzjoni tal-konsumatur (l-Artikolu 38), id-dritt għal amministrazzjoni tajba (l-Artikolu 41) u d-dritt ta' aċċess għad-dokumenti (l-Artikolu 42). In-nuqqas ta' ċerti drittijiet minn test kostituzzjonali bl-ebda mod ma jimplika li mhumiex protetti mill-ordni legali. Madankollu, garanzji espliciti f'test kostituzzjonali jagħmlu dawn id-drittijiet aktar viżibbli u għalhekk aktar aċċessibbli. F'dan is-sens, il-Karta tista' ssaħħah drittijiet inqas magħrufa sew.

Figura 2: Il-karta żżid mal-viżibbiltà tad-drittijiet? Inqasblu l-Karta u l-kostituzzjonijiet nazzjonali
Numru ta' Stati Membri tal-UE għal kull artikolu tal-Karta li ma għandhomx dispożizzjonijiet ekwivalenti u espliciti fit-testi kostituzzjonali

Nota: Iċ-ċifra hija bbażata fuq paragun testwali tal-Karta u tal-liġi kostituzzjonali bil-miktub tal-Istati Membri tal-UE (minbarra r-Renju Unit) sabiex jintwera skont liema dispożizzjonijiet il-Karta hija l-aktar probabbli li żżid il-viżibbiltà tal-intitolamenti. L-intitolamenti speċifiċi għall-UE (id-dispożizzjonijiet tal-Karta li jinsabu fil-Figura 1 immarkati bl-isfar ċar) ġew ikkunsidrati bħala riflessi fil-kostituzzjonijiet nazzjonali jekk tkun tista' tiġi identifikata dispożizzjoni komparabbli (pereżempju dispożizzjoni kostituzzjonali li tikkonċerna Ombudsman nazzjonali).

Sors: FRA, 2018

Art.1-5
Dinjità

Art.6-19
Libertajiet

Art.20-26
Ugwaljanza

Art.27-38
Solidarjeta

Art.39-46
Drittijiet taċ-Ċittadini

Art.47-50
Gustizzja

Il-karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE: *strument żagħżuġh*

- ★ Konvenzjoni Ewropea abbozzat il-Karta. Il-Konvenzjoni kienet magħmula minn 15-il rappreżentant ta' dawk li kienu l-15-il Stat Membru tal-UE, 46 parlamentari (16-il membru tal-Parlament Ewropew u 30 membru tal-parlamenti nazzjonali), u rappreżentant wieħed tal-Kummissjoni Ewropea. Il-Konvenzjoni kkonsultat ukoll lis-soċjetà civili.
- ★ Il-Parlament Ewropew, il-Kummissjoni Ewropea u l-Kunsill tal-UE pproklamaw solennement il-Karta f'Diċembru 2000.
- ★ Bid-dhul fis-seħh tat-Trattat ta' Liżbona fl-1 ta' Diċembru 2009, il-Karta saret legalment vinkolanti. Hija strument legali relattivament ġdid li qed jintuża dejjem aktar fil-livell nazzjonali.

Aktar informazzjoni

- ★ **Il-karta tal-UE**, disponibbli fil-EUR-Lex.
- ★ **L-ispjegazzjonijiet relatati mal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali**, mill-Presidju tal-Konvenzjoni Ewropea.
- ★ **Charterpedia** – spazju tal-web tal-FRA li jlaqqa' flimkien informazzjoni relatata mal-Karta, inkluża l-każistika nazzjonali.
- ★ **EU Charter app** – app tal-FRA biex taċċessa fi kwalunkwe ħin u minn kullimkien id-drittijiet tal-Karta tal-UE, kif ukoll il-każistika nazzjonali u tal-QĠUE bl-użu tal-Karta.
- ★ FRA (2018), **L-applikazzjoni tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea fil-liġi u t-tfassil tal-politika fil-livell nazzjonali**, il-Lussemburgu, l-Uffiċċju tal-Pubblikazzjonijiet.
- ★ FRA (2018), Opinjoni 4/2018, **Sfidi u opportunitajiet għall-implimentazzjoni tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali**.
- ★ **Manwali tematiki FRA CoE/QEDB dwar il-liġi Ewropea**: Nondiskriminazzjoni (2018), Asil (2014), Protezzjoni tad-data (2018), Drittijiet tat-tfal (2015), u Aċċess għall-ġustizzja (2016).
- ★ Ir-rapport annwali tal-FRA dwar id-*Drittijiet Fundamentali* fih **kapitolu speċifiku** ddedikat għall-użu tal-Karta fil-livell nazzjonali.
- ★ Il-Kummissjoni Ewropea, **Rapporti annwali dwar l-applikazzjoni tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE**

FRA – L-AĠENZIJA TAL-UNJONI EWROPEA GĦAD-DRITTIJET FUNDAMENTALI

Tel: +43 158030-0 – Faks: +43 158030-699

fra.europa.eu

 [facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

 twitter.com/EURightsAgency

 [linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

Printed by Bietlot in Belgium

© FRA, 2019

Il-Lussemburgu: L-Uffiċċju tal-Pubblikazzjonijiet tal-Unjoni Ewropea, 2019

Print ISBN 978-92-9474-125-7 doi:10.2811/583190 TK-04-18-619-MT-C
PDF ISBN 978-92-9474-128-8 doi:10.2811/78281 TK-04-18-619-MT-N

L-Uffiċċju tal-Pubblikazzjonijiet
tal-Unjoni Ewropea